

gyes és Tevan Andor közötti affér, vagy a két külön utat járó Tevan Andor és Kner Imre sorsa. Hangulatos olvasmány a tanulmányok sorában *A Pál utcai fiúk* megjelenésének története, és bőséges hivatkozási anyagon keresztül kapunk áttekintést Gyulai Pálnak a Franklin Társulatnál betöltött szerepéről, továbbá a kevésbé ismert Hirsch Lipótról, aki kezdetben az 1860-as, 1870-es évek nyomdászmozgalmaiból válik ismertté. Mesterségét a *Pester Lloyd* nyomdájában tanulja, és a Franklin Társulat nyomdavezetőjeként megteremti az ún. 'Franklin-stílust': művészete egyszerűségében rejlik, elhagyja a 'német motívumokat', mellőzi a hangsúlyos fejleceket és záródíszeket és megteremti sajátos arcú kiadványait, amelyek minden más nyomdaterméktől különböznek. Lehangoló sors áll össze „A legenda vége” című írásban Ráth Mór könyvkereskedő pályaképéről: 1857-től, amikor Ráth Mór megnyitja könyvkereskedését, már a megnyitás évében kiadványai közé tartozik Nagy Iván *Magyarország családai* című, eredetileg húsz kötetre tervezett munkájának első kötete; Ráth hamar elveszíti illúzióit, amikor szembesül a ténnyel, hogy az előfizetőkre sem számíthat, mert felhagynak a vásárlással, amint saját családjuk nevéhez elérnek. Amikor Ráth arra kényszerül, hogy a Shakespeare-kiadást is átadja 1900-ban a Franklin Társulatnak, pályája véget ér; az említett Shakespeare-kiadáshoz kapcsolódik az a kiadástörténeti fölfedezés, hogy Radnóti Miklós élete egyik utolsó, befejezetlenül hagyott munkáját a *Vízkereszt* fordítását a Franklin Társulatnak szánta.

Voit Krisztina 1977 és 2000 között írt tanulmányai bizonyítják, hogy az eredeti anyagon alapuló kutatás mindig eredményes, különösen akkor, ha az – mint jelen esetben is –, élő sílással párosul. Tiszteletre méltó szakmai tudása, bőséges jegyzetapparátusa a biztosíték arra nézve, hogy könyve nagy segítségére válik a kutatóknak.

ROJAS MÓNIKA

**A Nagyváradai Római Katolikus Egyházmegyei Könyvtár régi állománya.** Katalógus. Összeállította: EMÖDI András. Bp.–Nagyvárad, 2005, Akadémiai K. – Egyházmegyei Könyvtár – Országos Széchényi Könyvtár. XLVI, 295 l. /A Kárpát-medence magyar könyvtárainak régi könyvei I./

A cím sugallja, a katalógus összeállítója pedig tömör és világos bevezetőjében megmagyarázza, hogy a könyvanyag az Egyházmegye több könyvtára gyűjteményének összevonásával jött létre 1998-ban. Ennek történelmi okai vannak, s ezek a 20. századi méltatlan hanyattatásokban gyökereznek. A katalógus tehát az Egyházmegyei Könyvtár jelenlegi állapotát kívánja rögzíteni, nem célja az államosított vagy elpusztult könyvek kiderítése. Ettől csak az 1982-ben, a bukaresti Nemzeti Könyvtár által lefoglalt 11 ősnymtatvány és 76 antikva esetében tér el, ezeknek a romániai ősnymtatvány-, illetve antikvakatalógusbeli számát a bevezető rész 4. számú lábjegyzetében felsorolja. Nem mondanak le ugyanis ezek tulajdonjogáról. – A 3. lábjegyzetben azoknak a plébániáknak a neve olvasható, amelyeknek antikva vagy RMK-köteteit Emödi András feldolgozta a katalógusban. Ezek a könyvek tételesen visszakereshetők a 294–295. lapon is. A plébániákról meglepően kevés könyv került elő; az Egyházmegyei Könyvtár törzsállományához (püspöki, szemináriumi és káptalani könyvek) csupán a nagyváradai Kapucinus rendházból járult jelentősebb számú könyv.

A katalógus három részében újra kezdődően folyamatos a sorszámozás: 8 ősnymtatvány, 374 antikva, azaz 16. századi külföldi nyomtatvány, és 219 RMK (mégpedig, kissé szokatlan módon, az RMK I–II–III közös betűrendbe sorolva) szerepel szerzői betűrendben, illetőleg a szerző nélkülieknél címrendszó szerint. Összesen tehát 601 tétel, amelyek esetében a kolligátumok természetesen külön tételek, de mindegyik hivatkozik az 'E' pontban a gyűjtőkötet első darabjára és vizont. (Néhány esetben, pél-

dául a több kötetes, magyarázatos Biblia esetében, Ant. 39–45, indokoltabb lett volna egy számon felvenni a köteteket, mert egyetlen összefüggő műről van szó, kötésük is egykorú és egy műhelyből való, de hát eredeti őrzési helyükön, a nagyváradi kapucinusoknál is külön számon vették állományba, Ant. 1–7, s talán ezen nem akart változtatni a szerző.)

A bibliográfiai leírásnál formailag mindenképp előtt a GW-t, CIH-et, BNH Cat.-ot és a VD 16-t, az RMK és RMNy köteteket vette alapul Emödi, s láthatóan nagy haszonnal, az elérhető elektronikus katalógusokat. – A könyv méreténél csak a rétnagyságot közli, viszont megadja az ősnymtatványok kollációs képletét, jelzi nyomdászjelvény és illusztrációk létét. E rész utolsó sorában szerepelnek a szakirodalmi hivatkozások. – A bibliográfiai leírásnál izgalmasabbak a példányleírás A–F pontjai. Az E pontról, a kolligátumok kapcsán, szólunk már. Az 'A'-ban szerzünk tudomást a hiányokról, a 'B' a kötésleírásnak van fenntartva, a 'C' a possessoroké, a 'D'-be kerültek a bejegyzések, széljegyzetek, rubrikálások, az 'F' a példány irodalmát közli. Itt legtöbbször saját 2002-ben megjelent *A Nagyváradi Székeskáptalan könyvtára a XVIII. században* c. munkájára hivatkozik. Egy-egy tétel leírásának végén van a könyv aktuális jelzete.

Az ősnymtatványok között a 3. sorszámú (GW 3392) világviszonylatban igen ritka. Az RMK könyvek között egy, a 219. tételén egy szlovák nyelvű, 1695-ös nagyszombati nyomtatvány eddig ismeretlen volt. 16. századi RMK I csak egy van, egy Calepinus szótár (RMK 20), RMK II is csak egy (RMK 33). RMK III összesen nyolc, s ezek jellemző módon Temesvári Pelbárt (5 tétel: RMK 148–152), Laskai Osvát (2 tétel: RMK 129–130) és egy Bonfini (RMK 16). – A könyvek egy negyede, s ezek főleg az antikvák közül kerülnek ki, történeti kötésben van. Ezek többsége német típusú reneszánsz kötés. Egy tucatnyi késő gótikus kötés mellett elvéve akad egy-két itáliai vagy magyarnak vélt reneszánsz kötés. Az RMK-k általában későbbiek és szerényebb külsővel rendelkeznek. Az RMK 174-es Szenczi Molnár 1708-as Dictionariuma esetében némi kétségem támad, hogy

az lehet-e reneszánsz kötésben. – A műhely szerinti meghatározások (Haebler, Schunke, Kyriss stb. alapján) elismerésre méltóak, de aki foglalkozik egy kicsit is kötések meghatározásával, az tudja, hogy a közelebbiről meghatározhatatlanok emésztek fel a legtöbb időt, hiszen azokat minden lehetséges segédkönyvben megpróbálja az ember azonosítani, az eredmény mégis negatív. A köteteket Muckenhaupt Erzsébet írta le, és ő is lektorálta a katalógust. Különösen érdekelte a Sallustius kötet kötése (Ant. 319).

A könyv keménytáblás, fűzött, kellemes a tipográfiája, jól áttekinthető, jó kézbe venni. Kevés hiba van benne: a kötések bibliográfiájában Romhányi Károly és nem Romhány, az Inc. 2 tételben a kollációban felső indexek kellene, az RMK 88-nál Magyarország elválasztása szűr szemet, az Ant. 167 és 228 tételekben az ístenők között ítélező neve Párizs, vagy Paris (de nem Párizs). Néhány esetben az E pontban a gyűjtőkötet első darabjának tételszámát nem sikerült következetesen kövérrel szedni.

A magyar, román és német nyelvű tartalomjegyzéket és bevezetést az idézett művek jegyzéke követi, majd a rövidítések listája. A könyv végén mutatók segítik a tájékozódást: nyomdahely, nyomdász, időrendi és possessorok szerint. Jó lett volna néhány kép legalább a ritka művek címlapjáról és a magyar vonatkozású kötésekről. Ez biztosan nem a szerzőn múlott. Emödi András egyszerű munkát végzett.

ROZSONDAI MARIANNE

**Pogány György: A magyar könyvgyűjtő kalauza.** Bp. 2005. Kiss József Könyvkiadó, 317 [3] l.

Könyvészeti munkák és kereskedelmi tájékoztatók, árjegyzékek folyamatosan jelennek meg. A két témakört együtt tárgyaló, a magyar könyvgyűjtők számára írt első hazai kísérlet Langer Mór antikvárius 1936-ban kiadott *A magyar és külföldi bibliofília története. Ritka és becses magyar könyvek jegyzéke* című munkája. Langer művének nem erőssége a könyv-